

POSTANOWIENIE

Dnia 7 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie ze skargi Miasta W.
przeciwko "F." spółce z o.o. w W.
o uchylenie wyroku sądu polubownego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 7 czerwca 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej skarżącego
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 7 grudnia 2017 r., sygn. akt VII ACa [...],

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania
i zasądza od skarżącego na rzecz przeciwnika skargi kwotę 1200
(tysiąc dwieście) zł z tytułu zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 stycznia 2014 r. Sąd Polubowny (Sąd Arbitrażowy) przy Krajowej Izbie Gospodarczej w W. w sprawie o sygn. akt SA [...] z powództwa F. Sp. z o.o. z siedzibą w W. przeciwko miastu W. o zapłatę zasądził od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 124.000 zł z tytułu zapłaty kary umownej wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty, 10.415 zł z tytułu opłaty arbitrażowej, 2.000 zł z tytułu opłaty rejestracyjnej oraz 15.000 zł tytułu łącznych kosztów zastępstwa procesowego i opłaty skarbowej (pkt 1) i oddalił powództwo w odniesieniu do kwoty 483.506,77 zł na koszt strony powodowej F. Sp. z o.o. (pkt 2).

Miasto W. wniosło skargę o uchylenie tego wyroku w zakresie jego punktu pierwszego.

Wyrokiem z dnia 1 lipca 2016 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił skargę, a wyrokiem z dnia 7 grudnia 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację W..

W skardze kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, W. wskazało przyczynę kasacyjną określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. W jego ocenie, w sprawie występują istotne zagadnienia prawne sprowadzające się do odpowiedzi na pytania:

1. czy w postępowaniu o uchylenie wyroku sądu polubownego (na podstawie przepisów obowiązujących przed 1 stycznia 2016 r.), sąd odwoławczy rozpoznając apelację może nie rozważyć zarzutu naruszenia prawa materialnego podniesionego w apelacji?;

2. czy w związku z obowiązującym w polskiej procedurze cywilnej systemie apelacji pełnej można zasadnie postawić wyrokowi sądu drugiej instancji zarzut nierozpoznania istoty sprawy poprzez nieustosunkowanie się do zarzutu apelacji związanego z ważnością stosunku prawnego, będącego podstawą prawną zasądzanego świadczenia?

3. czy w postępowaniu o uchylenie wyroku sądu polubownego (prowadzonym na podstawie przepisów obowiązujących przed 1 stycznia 2016 r.) sąd odwoławczy może rozpoznać apelację, nie dokonując własnych ustaleń

faktycznych lub nie opierając się na ustaleniach sądu pierwszej instancji przyjętych za własne?

4. czy narusza klauzulę porządku publicznego (zasadę autonomii woli stron, swobody działalności gospodarczej oraz swobody umów) uznanie możliwości zawarcia umowy w drodze dorozumianej bez zachowania wymaganej ustawą formy szczególnej, bez wymaganej ustawą zgody oraz bez zachowania trybu przetargowego?”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 398¹ § 1 k.p.c. wynika, że skarga kasacyjna przysługuje co do zasady od prawomocnych orzeczeń sądów drugiej instancji, a więc orzeczeń wieńczących dwuinstancyjne postępowanie sądowe, w którym sądy obu instancji dysponują pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. Jednakże zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania tylko wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W zamyśle ustawodawcy skarga kasacyjna stanowi zatem nadzwyczajny środek zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym, w szczególności przez zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania prawa. Wyłączną podstawą oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania są wskazane w niej przyczyny kasacyjne wraz z uzasadnieniem (art. 398⁴ § 2 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, skarżący, który jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał przyczynę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczącą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14,

nie publ.; z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, nie publ.). Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2012 r., II CSK 180/12, nie publ. oraz z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, nie publ.), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, nie publ.).

Przedstawione w skardze kasacyjnej zagadnienia prawne, nie czynią zadość wskazanym wymaganiom.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że postępowanie ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego nie prowadzi do ponownego merytorycznego rozpoznania sporu między stronami, lecz ma na celu wyłącznie zweryfikowanie twierdzeń skarżącego o wystąpieniu przytoczonych w skardze podstaw przewidzianych w art. 1206 § 1 k.p.c. oraz ocenę, czy nie zachodzi któraś z przesłanek przewidzianych w art. 1206 § 2 k.p.c., bez względu na to, czy skarżący ją powołał (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 września 2009 r. I CSK 53/09, OSNC-ZD 2010 nr 1 poz. 25, z dnia 28 listopada 2013 r., IV CSK 187/13, nie publ., z dnia 13 lutego 2014 r., V CSK 45/13, OSP 2015, z. 6, poz. 56 i z dnia 7 października 2016 r., I CSK 592/15, nie publ.). Co do zasady nie mieści się tu kontrola zgodności wyroku sądu polubownego z prawem materialnym ani badanie trafności oceny materiału dowodowego przeprowadzonej przez sąd polubowny czy też poprawności ustaleń faktycznych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2004 r., I CK 405/04, nie publ., z dnia 8 grudnia 2006 r., V CSK 321/06, nie publ., z dnia 11 maja 2007 r., I CSK 82/07, OSNC 2008, Nr 6, poz. 64, z dnia 3 września 2009 r. I CSK 53/09, z dnia 15 maja 2014 r., II CSK 557/13, nie publ., z dnia 7 października 2016 r., I CSK 592/15). Zastosowanie przez sąd polubowny prawa materialnego właściwego w sprawie podlega kontroli sądu powszechnego tylko o tyle, o ile tego wymaga ocena wyroku pod kątem zgodności z zastrzeżoną w art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. klauzulą porządku publicznego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2007 r., I CSK 82/07, z dnia 3 września 2009 r., I CSK 53/09, z dnia 13 lutego 2014 r., V CSK 45/13 i z dnia 15 maja 2014 r.,

II CSK 557/13). W takim też zakresie (w związku z art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c.) może ujawniać się znaczenie podniesionych w apelacji zarzutów naruszenia przez Sąd pierwszej instancji przepisów prawa materialnego (np. dotyczących pominięcia w ramach analizy czy też błędnej wykładni określonej normy materialnoprawnej o istotnym znaczeniu).

Wbrew sugestii leżącej u podstaw pierwszego z zagadnień Sąd Apelacyjny nie pominął podniesionego w apelacji zarzutu naruszenia prawa materialnego związanego z uznaniem za ważną umowy dzierżawy z dnia 22 sierpnia 2000 r. zawartej – zdaniem skarżącej - przez jednostkę organizacyjną Skarbu Państwa reprezentowaną przez osoby nie posiadające umocowania do złożenia oświadczenia woli w imieniu Skarbu Państwa, a także uznaniem ważności tej umowy mimo nieuzyskania zgody właściwych organów oraz niedysponowania prawem trwałego zarządu (por. art. 43 ust. 2 z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, ówczesnie tekst jedn. Dz. U. z 2000 r., Nr 46, poz. 543). Sąd odwoławczy dostrzegł ten zarzut (por. s. 12-13), jednakże za decydujące uznał to, że istniały podstawy do przyjęcia – zgodnie ze stanowiskiem Sądu Polubownego i Sądu Okręgowego - że przez swe zachowania (wezwanie przeciwnika skargi przez osobę powołaną na stanowisko Dyrektora [...] Ośrodka [...] W., zarządzającą dawnym mieniem X., w tym dzierżawionym gruntem, i posiadającą umocowanie Prezydenta W., do wykonania obowiązku dzierżawcy i uregulowania czynszu z powołaniem się na umowę dzierżawy z dnia 22 sierpnia 2000 r. i jej warunki, informowanie przez nią o ograniczonym dostępie do terenu dzierżawionego przez pozwanego i obniżeniu czynszu dzierżawnego w związku z prowadzonymi pracami rozbiórkowymi, naliczanie czynszu dzierżawnego, wystawianie faktur obciążających przeciwnika skargi oraz oświadczenie o rozwiązaniu umowy ze skutkiem natychmiastowym) skarżący wyraził dorozumianą zgodę na treść tej umowy i wstąpił w prawa i obowiązki wynikające z tej konkretnej umowy. Sąd drugiej instancji ocenił, m.in. z odwołaniem do art. 60 k.c., że przyjęcie takiej koncepcji nie daje podstaw do uznania, iż wyrok narusza podstawowe zasady porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (autonomii woli stron oraz swobody umów). Zaznaczył przy tym wyraźnie, że dla skuteczności skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego wymagane jest nie tylko wykazanie,

iż mogło dojść do naruszenia przepisów prawa materialnego, choćby bezwzględnie obowiązujących, ale musi to być naruszenie kwalifikowane, prowadzące do pogwałcenia zasad państwa prawa, zaś sam wyrok musi naruszać naczelne zasady prawne obowiązujące w Rzeczypospolitej Polskiej. Wyrażne ustosunkowanie się Sądu Apelacyjnego do zarzutu uchybienia zasadzie autonomii woli (swobody umów) sprawia, że wykazanie istotności przedmiotowego zagadnienia wymagałoby dowiedzenia, iż nieustosunkowanie się do argumentacji przedstawionej w „pominiętym” zarzucie apelacyjnym mogło w inny sposób zawarzyć na ocenie wyroku Sądu Polubownego dokonywanej pod kątem art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. Skarżąca zdaje się to wiązać z naruszeniem reguł reprezentacji Skarbu Państwa przez jego jednostki organizacyjne i przepisów regulujących dysponowanie mieniem, w które zostały wyposażone. Jednakże nie powinno budzić wątpliwości, że naruszenie reguł dotyczących zawarcia przez jednostkę organizacyjną Skarbu Państwa umowy dzierżawy z zastrzeżeniem czynszu, którego wysokość nie była kwestionowana jako rażąco zaniżona, nie może być uznane za sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Zwłaszcza jeżeli uwzględnić, że decyzja Samorządowego Kolegium Odwoławczego w W. stwierdzająca nieważność decyzji Kierownika Urzędu Rejonowego z dnia 26 czerwca 1998 r. oddającej przedmiotową nieruchomość na czas nieoznaczony na rzecz [...] Ośrodka [...] zapadła dopiero w dniu 11 lipca 2001 r., a więc już po zawarciu spornej umowy, a umowa została zawarta w oparciu o uchwałę Zarządu Powiatu [...]. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wyjaśniano, że nie każda sprzeczność wyroku sądu polubownego z bezwzględnie wiążącymi przepisami prawa uzasadnia jego uchylenie na podstawie art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c., lecz jedynie kwalifikowane naruszenie prawa (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2012 r., I CSK 312/11, nie publ., z dnia 11 października 2013 r., I CSK 769/12, OSNC-ZD 2014, z. D, poz. 70, z dnia 29 października 2015 r., I CSK 922/14, nie publ., z dnia 26 maja 2017 r., I CSK 464/16, nie publ. i z dnia 9 stycznia 2019 r., I CSK 743/17, nie publ.). Klauzula bowiem porządku publicznego odsyła do podstawowych zasad polskiego porządku prawnego - do których zalicza się normy konstytucyjne o zasadniczym znaczeniu oraz naczelne zasady

poszczególnych dziedzin prawa (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2000 r., II CKN 267/00, OSNC 2000, Nr 11, poz. 203, z dnia 3 września 2009 r., I CSK 53/09, z dnia 11 października 2013 r., I CSK 769/12, z dnia 13 lutego 2014 r., V CSK 45/13, OSP 2015, z. 6, poz. 56, z dnia 7 października 2016 r., I CSK 592/15, z dnia 9 stycznia 2019 r., I CSK 743/17), tudzież pryncypia ustrojowo-polityczne i społeczno-gospodarcze (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2007 r., I CSK 82/07 i z dnia 7 lutego 2018 r., V CSK 301/17, nie publ.). Wyrok sądu polubownego podlega uchyleniu na podstawie klauzuli porządku publicznego tylko wtedy, gdy naruszenie prawa materialnego przez sąd polubowny prowadzi do następstw niedających się pogodzić z podstawowymi zasadami polskiego porządku prawnego, tj. do skutków sprzecznych w sposób oczywisty i rażący z tymi zasadami (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2000 r., II CKN 267/00, z dnia 11 maja 2007 r., I CSK 82/07, z dnia 11 czerwca 2008 r., V CSK 8/08, nie publ., 7 stycznia 2009 r., II CSK 397/08, nie publ., z dnia 3 września 2009 r., I CSK 53/09, z dnia 13 lutego 2014 r., V CSK 45/13). Przeprowadzana *ad casum* ocena, czy orzeczenie narusza podstawowe zasady porządku prawnego, powinna być przy tym dokonywana ostrożnie, z preferencją dla wykładni zwięzającej tego sformułowania (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2007 r., I CSK 82/07, z dnia 15 maja 2014 r., II CSK 557/13, nie publ., z dnia 7 lutego 2018 r., V CSK 301/17, nie publ.). Pomijając kwestię naruszenia autonomii woli (swobody umów), do której Sąd Apelacyjny się ustosunkował, skarżący nie przedstawił argumentacji, która mogłaby świadczyć o tym, że przepisy, których naruszenie miało przesądzać – w jego ocenie – nieważność spornej umowy, pominięte przez Sądy, przedstawiały tego rodzaju ciężar gatunkowy. Dotyczy to także wskazywanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa miejscowego (§ 10-12 uchwały Rady W. nr [...] z dnia 15 kwietnia 2004 r. w sprawie zasad nabywania, zbywania i obciążania nieruchomości W. oraz ich wydzierżawiania lub najmu na okres dłuższy niż na trzy lata, Dz. Urz. Woj. [...]. Z 2004 r., Nr 119, poz. 2927 ze zm.), wydanych na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 9 lit. a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (obecnie tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 506), dotyczących formy, zgody lub trybu przetargowego

wymaganych dla zawarcia umowy dzierżawy nieruchomości W., do których odnosi się czwarte z przedstawionych zagadnień prawnych.

W ujęciu abstrakcyjnym nie budzi wątpliwości, że ocena wyroku sądu polubownego pod kątem art. 1206 § 1 i 2 k.p.c. wymaga – w węższym albo szerszym zakresie - poczynienia ustaleń co do przebiegu szeroko rozumianego postępowania arbitrażowego (czynności procesowych stron, decyzji procesowych sądu arbitrażowego, oceny dowodów, ustaleń faktycznych oraz wykładni i zastosowania przez sąd polubowny wchodzących w grę przepisów prawa materialnego, por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2016 r., I CSK 592/15, nie publ. i z dnia 28 lutego 2019 r., V CSK 63/18, nie publ.), co dotyczy także sądu odwoławczego. Jednakże wbrew założeniom skarżącego posłużenie się formułą o „przyjęciu ustaleń sądu pierwszej instancji za własne” nie jest konieczne, a najistotniejsza jest możliwość ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2017 r., II CSK 603/16, nie publ., z dnia 6 lutego 2018 r., IV CSK 214/17, nie publ. oraz z dnia 25 maja 2018 r., I CSK 478/17, OSNC 2019, nr 5, poz. 59). *In casu* podstawa ta nie budzi wątpliwości, skoro Sąd Apelacyjny przytoczył ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, w żadnej mierze ich nie kwestionował, i oparł na nich swe rozważania prawne. Z tych względów trzecie z zagadnień przedstawionych w skardze kasacyjnej nie może być uznane za istotne.

Tak też należy ocenić zagadnienie drugie, gdyż jego rozstrzygnięcie nie ma znaczenia dla sprawy, skoro – jak zresztą zauważa sam skarżący – w każdym razie pominięcie istotnego zarzutu świadczy o naruszeniu art. 378 § 1 k.p.c. i może stanowić podstawę uchylenia wyroku sądu odwoławczego.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. oraz – co kosztów - art. 98 § 1 i § 3 w związku z art. 99, art. 108 § 1, art. 391 § 1, art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.